Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ६८२ घ

Title नन्दिकेश्वर काशिका

Author उपमन्यु

Extent ६ Age

Subject व्याकरणम् · सम्पूर्णम्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

६ पत्र

नं० ६८२-घ

(व्याकरणम्) नन्दिकेश्वरकाशिका तत्त्वविमर्शिनीटी

पत्राणि ६ (सम्पूर्णम्) का सहिता

नं० ५८२-घ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नं० ६८२-घ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ॐ नं॰ का॰ १

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ नमः शिवाय देवाय सर्वव्यापकपरात्मने यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां व्यक्ताव्यक्तमिदं जगत् १ श्री
शंकरं कुमारं च शैवतत्त्वविशारदम् प्रणम्य नन्दिकेशादीन्वक्ष्ये तत्त्वविमर्शिनीम् २ श्रीशङ्करमिति पाठान्तरम्
काशिकामादिसूत्राणां नन्दिकेशकृतां शुभाम् लोकोपकारिणीं दिव्यां व्याख्यास्यामि यथामति ३ इह खलु सक
ललोकनायकः परमेश्वरः परमशिवः सनकसनन्दनसनत्कुमारादीन्योगीन्द्रान्नन्दिकेशपतञ्जलिव्या
घ्रपादवसिष्ठादीनुद्धर्तुकामो ढक्कानिनादव्याजेन चतुर्दशसूत्रात्मकं तत्त्वमुपदिदेश तदनु ते सर्वे

[illegible]

श्रीसाम्बसदाशिवो विज्ञपनेनराम १

मुनीन्द्रवर्याद्यैः

ऽनेककालमाश्रितानामस्माकं चतुर्दशसूत्रात्मकं तत्त्वमुपदिदेशेति मत्वाऽस्य सूत्रजालस्य तत्त्वार्थं नन्दि
केश्वरो जानातीति नन्दिकेश्वरं प्रणिपत्य पृष्टवन्तस्तेषु पृष्टवत्सु स षड्विंशतिकारिकारूपेण तत्सूत्राणा
मुपदेष्टुमिच्छन्निदमाचष्टे नृत्तेति श्लोकमितिशेषः नृत्तावसाने नटराजराज इत्यनेन मङ्गलादीनि दर्शितानि विश्व २
रूपविलासवैचित्र्यचमत्कारप्रवीणत्वान्नटराजराजत्वमेवास्य रासमात्रविलासवैचित्र्यचमत्कारप्रवीण
त्वस्य त्वन्यत्र नटादावपि सत्त्वात्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सत्वात्मतत्त्ववागाद्यगोचरइतितापनापटढक्कानिनादव्याजेनसनकादीनुद्धर्तुकामोदशपञ्चवारंचतु
र्दशवारंस्वात्मनिर्गतमात्मतत्त्वंप्रकटयितुंनटवसानेढक्कांननादअहंततेतद्विततनिनादोऽत्रवर्णात्म
कमाद्यमतिरहस्यंशिवसूत्रजालंशिवसम्बन्धिसूत्रसमूहंकल्याणरूपसूत्रसमूहंवाविमर्शेविचार्य।
स्फुटीकरोमीत्यर्थः विमर्शइतिच्छान्दसंबाधाम् । अनुबन्धाःपाणिन्याद्युद्देश्यप्रकारोवेत्यादक्षरत्रति ।

श्रीः नृत्तावसानेनटराजराजोननादढक्कांनवपञ्चवारम् उद्ध
र्तुकामःसनकादिसिद्धानेतद्विमर्शेशिवसूत्रजालम् १ अत्रसर्वत्र
सूत्रेषुअन्त्यंवर्णचतुर्दशम् धात्वर्थंसमुपादिष्टंपाणिन्यादीष्टसिद्धये २

एषामित्यादिरर्थः अन्त्यवर्णेतिपाठः अन्त्यंवर्णेतिवा उभयथापिबहुव्रीहिः कटन्त्यमन्यपदार्थः समासा
न्तः चतुर्दशेतिवापाठः तदानन्तुन्नुषः ह्येकयोरितिवच्चतुर्दशेतिप्रयोगाः केषुचित्पुस्तकेषुअन्त्यवर्णच
तुर्दशत्वमितिपाठः धातुमूलकशब्दशास्त्रप्रवृत्त्यर्थमित्यर्थः अन्त्यवर्णजालंशब्दइतिन्यायेन त।
याचोक्तमिन्द्रेण अन्त्यवर्णसमुद्भूताधातवःपरिकीर्तिताइति २ श्रीः 2

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ॐ तथाद्येन सूत्रेण सर्ववर्णानां समस्तभुवनानां च समुद्भवरूपं स्वात्मतत्त्वमुपदिष्टमित्याह अकार इति अ।
नेन अः परमेश्वरो निर्गुणमायामाश्रित्य उ व्यापकः सगुणोणर ईश्वर आसीदिति सूत्रार्थः सूचितः।
न·ह्री·का सर्वावस्थासु परा पश्यन्ती मध्यमा वैखर्यादिषु इच्छित्कलामाश्रित्य एतत्र गायत्रीमिष्टमोवशोमितिवदी
श्रीराम कारो बोध्यः तत्र सूत्रे इकारस्तु त्रिनेत्रेण नोदितः इकारेणैव प्रकटितः अत्र प्रमाणम सद्वा इदमग्र
२

अकारो ब्रह्मरूपस्यान्निर्गुणः सर्ववस्तुषु चित्कलामिं समाश्रित्य
जगद्रूप उणीश्वरः ३ अकारः सर्ववर्णाग्र्यः प्रकाशः परमेश्वरः
आद्यमन्त्येन संयोगादहमित्येव जायते ४ श्रीः

आसीत्ततो वै सदजायतेति श्रुतिः असद्ब्रह्म वैनिष्वयेन अग्रे सृष्टेः सर्वमिदमकाररूपात्परात्मक।
मासीत् ततो दूरादसतो वै सत्समगुणमजायत जातमिति तदर्थः तदुक्तं गीतायाम् अक्षराणामकारो २
स्मीति ३ अत एवाह अकार इति आदिरन्त्येन सहेनेत्यादि रकारः अन्त्यो हकारः अकारादिहका
रान्ताः सर्ववर्णास्ततः परमात्मनः समभवन्नित्यर्थः परमः शिव इति पाठान्तरम् ४ देहस्वभाकृषण

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सर्वमिति ईश्वर एवानादिजीवोपाधाश्रितकर्मप्रेरितशाणव्यापारानन्तरं नाभोपरायव्यंमापापरिण
मरूपेन्य हृदिपश्यन्त्याख्यमुपेत्यविशुद्धचक्रे मध्यमाख्यमुपेत्यपश्चाद्वक्त्रे वैखर्याख्यामवाप्य
वेदादिरूपोभवतीत्यर्थः श्रुतिरपि वागेव विश्वाभुवनानिजज्ञेइति स्तुत्वा वागेव विश्वाकारेण
परिणमनेविवर्त्तनेवेत्यर्थः श्रुत्यन्तरमपि वाचैव विश्वं बहुरूपंनिवद्धं तदेतदेकं प्रविभज्योपभु
सर्वपूर्णात्मकं सर्वं त्वसि मात्रमिदं जगत् तत्सर्वंभूवपश्यन्तीमध्यमावाक्तत्ततः स्तता ५
वक्त्रे विशुद्धचक्राख्ये वैखरी सामताततः सर्वस्याविर्भावमायात्मं मध्यमावाक्समायुतम् ६
तस्याविर्भावमात्रात्माम ध्यमावाक्समीरितेतिपाठान्तरम् अकारं सन्निधीकृत्यजगतांका
रणत्वतः इकारः सर्ववर्णानांशक्तित्वात्कारणंमतम् ७ जगत्स्रष्टुमभूदिच्छायदाह्या
सीत्तदाभवत् कामवीजमितिप्राहुर्मुनयोवेदपारगाः ८ अकारोसत्तिमात्रंस्यादिकार
श्चित्कलामता उकारोविष्णुरित्याहुर्व्यापकत्वान्महेश्वरः ६
ई तोइति अत्र वर्णसम्भवकाले अइउ ऋ लृ इति वर्णपञ्चकमेव सर्वेषामेकोनपञ्चाशद्वर्णा
भेन पञ्चकानां पञ्चवर्णानाञ्च क्रमेणयोनिः तच्च दीर्घह्रस्वभेदाद्द्विविधम् ६ तत्र सर्वत्रैकारः
वस्वतत्त्वतामाहु अकारमिति जगत्स्रष्टुमभूदिच्छेतिच उत्तान्महदादिप्रकाशपरमात्मवस्तुनोहश्य
मानजगतः सिसृक्षारूपाकामतः परशिवस्य वेशनं कामबीजमिदमेवोक्तं श्चित्कलामिति बीजविन्दु इयपाद्य

१ नंचिन्नयेत्रिपि इतिचउक्तमवद्धपत्ति अकारइति
उकारइतिउव्यापकत्वेनएरेश्वरआसीदित्यर्थके
उणीश्वरइत्यत्रेतिभावः ६ १

ढंसार्द्धपोनिस्वरूपकम् महाकामकलारूपमात्मा। ८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ॐ नन्नु सर्ववेदान्तेषु परमेश्वर एक इति विशिष्टितत्वन्मायामीचित्कलां समाश्रित्य जगद्रूपी भूदिश्यु नैरस्ते न पैं

श्रीरामः ह्यानिस्वपादित्याशङ्क्यायामाह अल्पमिति नत्वायपाठे त्वं परमेश्वरः लक्ष्मायाख्यां मनोहृत्तिं कस्मादर्शयन्

३ तामेवाश्रित्य स्वेच्छया जगज्जनयामासेत्यर्थः पाठान्तरे सतां मनोहृत्तिमाश्रित्येदंचराचरं जनया

3

अल्पकस्त्वेश्वरोमायांमनोहृत्तिमदर्शयत् तामेववृत्तिमाश्रित्य जगद्रूप

मजीजनत् १० अल्पकस्त्वेशो मायाख्यां वितताविततचराचरम् पत्नीमाश्रि

त्य चिद्रूपो जनयामास केवलः इति पाठान्तरम् हृत्तिहृत्तिमतोरत्र भेद

लेशो न विद्यते चन्द्रचन्द्रिकयोर्यद्वद्यथा वागर्थयोरपि ११ वागर्थाविव संपृक्तौ

इति पाठान्तरम् स्वेच्छया पाश्वस्य चिच्छक्तौ विश्वमुन्मीलयत्यसौ वर्णानां मेध्य

मं ल्की वमल्पवर्णाद्वयं विदुः १२ ॥

मासेत्यर्थः अपरमेश्वर इत्यत्र अनन्तं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं कृष्णपिङ्गलमिति श्रुतिः प्रमाणम् अनंत ३

त्यदार्थः परब्रह्म सत्यमित्यर्थः श्रुत्यन्तरमपि सो कामयत बहु स्यां प्रजायेयेति श्रीतन्त्रेऽपि ममवा

स्त्वन्मनोरूपं त्वकारः परमेश्वरीति ममवृत्तिर्मनोरूपमिति पाठान्तरम् अल्पवर्णापयाता तादात्म्यमापन्नौ

नयेत्यर्थः न सद्भेदलेश इति वास्तव न्यर्थः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ननुजननपामासेऽप्युक्तो जन्यजनकभावेऽद्वैतहानिः स्यादित्याशङ्कायां तत्सृष्ट्वा तदेवानुप्राविशत् तदनुप्रविश्य
इतिश्रुतिमाश्रिमाह एषोऽप्येश्वरात्मैकोऽपि जन्यजनकत्वञ्च स्वस्यैव तत्तद्रूपेणाविवर्त्तनादिति नाद्वै
तहानिः अकारोकाराभ्यां निष्पन्नप्रणवरूपेणोङ्कारेण मगुणेन गुणयोरैक्यबोधितेतिनेवदृष्टान्तेन
सर्वत्रैकात्वबुद्धेरनतिरासोऽध्वनितः समष्टिव्यष्टिभेदेन पूर्ववर्णयुक्तद्वितीयस्य तद्युक्तान्ततीयस्य च समन्व
यबोधयन्निदं सूत्रम् अयमव्ययात्मकः इमायायुक्तः सन्यः सः आरक्तानरूपः प्रमातानात्मा सर्ववस्तुना

एषोऽस्त्ययेश्वरात्मैकाविततानं सर्ववस्तुषु साक्षित्वात्सर्वभूतानां स एक इति निश्चितम् ८३

मेकत्वादद्वैतोपपत्तिर्न नानात्वं जन्यजनकत्वञ्च स्वरूपं प्रविश्य तत्तद्रूपेणावेत्तत इत्यर्थः ८ बीजन्या
पेन च पूर्वमुत्तद्रूपजनितं वर्णपञ्चकमेव सकलजगत्कारणमितिसायज्ञाम् उत्तरसूत्रवर्णेना
मपि तस्मादेव सम्भवः समष्टिव्यष्टिभेदेषु पूर्ववर्णयुक्तद्वितीयस्य पूर्ववर्णयुक्ततृतीयस्य च संयोगजन ॡ
कमिदं सूत्रम् समन्वयबोधनस्यैकत्वेनोक्तम् आत्माप्यपरत्वे सर्ववेदसमन्तत्त्व तथा च सनकाद
दीनामप्रतिसंवाद महावाक्यविवरणे प्रणवत्वसाधनेन च वर्णानामपि समन्यता वेदानाञ्च महा
भागवचनानामिहोच्यते ब्रह्मशब्देन पदस्तत्त्वप्रज्ञानमुदीरितम् प्रज्ञानं ब्रह्म पश्मात्सिद्धिं तस्मा
द्ब्रह्मास्य हृतेनेतः तद्ब्रह्म सर्वसाक्षित्वात्तत्त्वमस्येव तत्त्वतः अन्यत्त्वावारणार्थाय पद्मायमात्मन्यत्र ५०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ॐ स्वात्मभूतस्य परमेश्वरस्य जगत्कारणत्वं कथमित्याशङ्क्यापामाह ऐश्चौ जिति ततः स्वान्तर्गतं जगदिदं ।
न॰ षो॰ स्तारयितुमिच्छुः ऐश्वर्यादि शक्तियुतः अनुत्तर इति अतः पूर्वस्य अगतः अकारैकारार्थं वपो मस्यैव ऐकार
का॰ त्वमेकवाक्यत्वसम्पत्तानस्वरूपपरमेश्वरोपः सः पूर्वस्य चपताः अकारदीर्घ उकारदीर्घस्यैव योगे
औकारत्वपः सः प्रभावान्तात्मा मायाशबलितः स औकारोपः स अऊ इत्याविर्भावे उक्तात्स्वस्वरविम
५ र्शिन्याम् ऊकारस्तानसंयोमा सर्वसम्भिन्निरिष्यतउति इच्छाया जगद्विस्तारयितुमुद्युक्त इत्यर्थः अ
त्राहपणवेन जगद्व्यासमायायामवतिष्ठते इति तानोत्तमे एवतत्समुदायानां त्रयोदशवर्णाश्चि

ऐश्चौ ब्रह्मस्वरूपः सन् जगत्स्वान्तर्गतं ततः इच्छया विस्तरं कर्तुं माविरासीत्सदा मुनिः १५

क्रमानिधिः १

वादिपञ्चतत्त्वानामुद्भवः प्रकृतिपुरुषविवेक उक्तारम्भकपञ्चितत्स्मिन्स्वरूपे उपसंहारत्वेन पद्यते
अत्रह्रस्वदीर्घप्रभेदाच्चतुर्दशस्वराणामेव संकीर्तनम् चतुर्दशभुवनं चतुर्दशप्रकाराणामिति
निष्कर्षः तदुक्तम् शिवगौरीसंवादे मदात्मतत्त्वप्रकाशिन्याम् तत्त्वमत्त्वमहेशानि ममरूपत्वमेव
द्विचतुर्दशात्मकं चक्रेतव चक्रमितीरितम् त्रयोदशात्मकं तुर्यमावयोर्मन्त्रमीश्वके नकाले विद्व
स्मात्तस्माद्व्यरसम्भवः विन्दुरूपो नमात्रेन वर्णानामत्रसमुद्भवः तस्मादाख्यानमुख्यान्भ तानिसं
मजापतविन्दुः श्रीचक्रराजेस्यपरब्रह्मात्मकत्वमितिचतुर्दशात्मकपद्मचक्राकारेण सम्भवः उत्प ५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ततस्तस्मादात्मनः सकाशादाकाशादि सम्भवमाह भूतेति स एव परमेश्वर एव हकारादिति तस्माद्वा एतस्मादात्मनः
आकाशः सम्भूतः आकाशाद्वायुः वायोरग्निः अग्नेरापः इति श्रुतेः तस्मात्परमेश्वराद्भूतपञ्चकमाकाशादिकं श
पञ्चकारणमासीत् अत्रास्मिन्नद्वैते भूतपञ्चकमासीदित्युक्तं तत्राकाशादिभूतचतुष्टयमेवोक्तं न पृथिवी तस्या
कारणत्वापादाधारत्वरूपसमस्तकारणमित्यत्राचारेणावोचत् आधारेति भूतानां प्राणिजातानामुद्भिज्जस्वेदजज

भूतपञ्चकमेतस्माद्रूपवर्णमहेश्वरात् व्योमवाय्वम्बुवह्न्याख्यभूतान्यासीत्स एव हि १५ हकारा
द्व्योमसञ्जज्ञे यकाराद्वायुरुच्यते रकाराद्वह्निस्तोयं तु वकारादिति शैववाक् १६ आधारभूतं ।
भूतानामन्नीनाञ्च कारणम् अन्नाद्वृतस्ततो जीवाः कारणत्वात्त्रयीरितम् १७ शब्दस्पर्शौ
रूपरसगन्धाश्च नमङ्गणनम् व्योमादीनां गुणा ह्येते जानीयात्सर्ववस्तुषु १८ श्री:

ऋग्जासृजादीनां प्रधानकारणत्वादाधारभूता पृथिवी पुनश्चान्नपानादीनां कारणम् अन्नाद्वै तद्युतिन्याया
द् तेषां कारणत्वात् सत्ये कल्येन लक्षणीत्युदीरितमित्यर्थः १७ ततः पृथिव्यादीनां कारणत्वेन स्थितानां तत्र आ
त्रगुणमुत्पत्तिक्रममाह शब्दस्पर्शाविति व्योमादीनां गुणा नैकैककारणेनैतान् जानीयात् सर्ववस्तुष्वि
ति अत्र केषाञ्चिन्मते अकारादिलकारान्ताः षट्त्रिंशद्वर्णाः षट्त्रिंशत्तत्त्वमयः एकैकेति चिन्नतानादिग्र
णपञ्चपञ्चक्रमेण भूतानि पिक्रमेण भूतानि प्रकारेण एवमन्यत्रवीजनिपापिभेदो वहुवहवः सन्ति अ
अत्र तु तत्त्वोक्तप्रकारेण ह्वारितम् पञ्चकोषिन्निमार्गाः शब्दस्पर्शादयो गुणा इति वचनात् सर्वजगत्कारभूत

२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ततः सृष्टाभावात्कर्मेन्द्रियवर्गमुद्धारयति वाक्पाणीति चिद्रूपशिवस्य प्राणिनामभ्यन्तरे भःकारभकोरोस्यावरादिसुवि
नाविराद्रूपं वितेयमित्यर्थः अथ पञ्चमत्रपस्यपादादिकमाह चठधषेति परमार्थतः परमात्मशिसकाशात्तद्भेकर्मे।
न्द्रियाणाः सर्वजन्तूनां पादरूपाद्रूपस्याः चठधवर्णाजाताइत्यर्थः क्रमशश्चैतानेन्द्रियसम्भवमाह श्रोत्रेति व
र्णानामधा वर्णो न्योत्पन्ना नेन्द्रियाणाः सृष्टा इति वचन प्राणमननजवगाउदवर्णास्यम्भवोत्पन्नानेन्द्रियाणा इति सर्व
वाक्पाणी चरणभजामीद्विरारूपं विदात्मनः सर्वजनाश्रुविनपस्यावरादौ नविद्यते १९ वर्गाणा
तुर्यवर्णायेकर्मेन्द्रियपदानीति चठधषसर्वभूतानां पादयाप्रउपस्थकः २० कर्मेन्द्रियगणा ह्येते जा
ताद्वि परमार्थतः परमात्मन इतिपाठान्तरम् श्रोत्रत्वग्रूपनघ्राणजिह्वाधीन्द्रियपञ्चकेमससर्वेषा
मपि तु नामीरिते भवगाउटश्र २१ प्राणादिपञ्चकं चैवमनोबुद्धिरहंकृतिः वभवकरणाव
नावपकठयचटतव २२ वर्गद्वितीयवर्णास्यात्प्राणाद्याः पञ्चवायवः मध्यमवर्गतृतीयाजाता
अन्तःकरणाहृतयः २३ अन्यद्रूपसमुद्भूतौ पुरुषः प्रकृतिर्गुणैरितिपाठान्तरम् प्रकृतिपुरुषश्चैवसर्वे
षामेवसम्मतम् सम्भूतिमितिविसर्गपञ्चपाभ्यामितिनिष्पन्नम् २४ अपरेलोकः पाठान्तरम् ॥
तु सर्वेषां प्राणिनां नामेतेवर्णाः कान्द्रियाणां तनकाउतिवाविज्ञेयमित्यर्थः ततः प्राणादिपञ्चकमनोबुद्ध्य
हंकाराः समुन्मील्यन्ते पाणादीति एतेरष्टवर्णाः प्राणादिपञ्चमनोबुद्ध्यहंकारा पञ्चजप्रतीकारणत्वेन सम्भूता।
इत्यर्थः ततः सर्वप्राणीकारणत्वेनाद्यन्तवर्गीषयास्तवग्रहणात्वनमसपुर्यभावं प्रकृतिपुरुषाभ्यां प्रकाशयति प्रकृत

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ततोवस्यात्रयपं निरूपं निरूपयति शषसर्हेः शंक्ष शषसवर्णैः समहलान् सत्त्वरजस्तमोगुणानाश्रित्य परमशिवः।
सर्वभूतेषु क्रीडतीत्यर्थः शकारादित्रिखष्टम् सर्वतत्त्वजनकः स्वपरतत्त्वातीतः एतत्स्थापनार्थमेतत्सूत्रत्रय
कारेणाह तत्त्वातीत इति सर्वानुग्रहविग्रहः साक्षी तत्त्वातीतोऽहं ल्स्यादिति छेकानि नाट्यातेन सर्वेषां

सत्त्वं रजस्तम इति गुणानां त्रितयं पुरा समाश्रित्य महादेवः शषसैः क्रीडति प्रभुः २५
शकाराद्राजसंभूतं षकारात्तामसोऽभवः सकारात्सत्त्वसम्भूतिरितित्रिगुणसम्भवः
२६ तत्त्वातीतः परः साक्षी सर्वानुग्रहविग्रहः अहमात्मा परो हल्स्यामितिशम्भुस्तिरोदधे २७
इति श्रीनन्दिकेश्वरकृतकारिका सम्पूर्णा २७

मुनिजनानां तत्त्वमुपदिश्य तिरोदधे इत्यर्थः हकारः शिववर्णः स्यादिति शैवागमस्थितिरितिशि
वम् २७ इति श्रीउपमन्युकृता आदिसूत्रनन्दिकेश्वरकाशिकायास्तत्त्वविमर्शिनी सम्पूर्णा ६

ॐ शिवस्तु भयोः श्रीगुरुचरणेशरणं प्रपद्ये २७

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative